

"Ulusal Enerji Konseyi" ve "Elektrik Tüketicileri Konseyi"...

Arif KÜNAR

EMO ve DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Enerji Komisyonu Üyesi

Bu yazımızda, "enerjiçevretüketici" ilişkisini/çelişkisini, ülkemizdeki ve dünyadaki uygulamalar çerçevesinde kısaca tartışmaya çalışıp, bu ilişkinin; ülkedöğa yararına daha "doğru" kurulabilmesi için alternatif oluşumlar önermeyi hedefliyoruz. Bu konuları tartışmaya çalışırken de, yıllardır her platformda EMO olarak iddia ettiğimiz; "Enerji krizi yoktur, enerjide yönetim krizi vardır" söyleminin altını tekrar çizmeye çalışacağız. Ülkemiz enerji politikalarının "sağlıklı ve doğru" olarak belirlenmesinde, EMO'nun "asli" yerini artık alması, bugüne kadar yapılan yanlış enerji planlamalarından, tercihlerinden, yer seçimlerinden kaynaklanan; devlet ile sivil toplumuöre halkı arasında yaşanan çatışmaların ve dolayısıyla kapalı kapılar ardında alınan bu kararların ülkeye, ekonomiye, çevreye, yurttaşlara ve tüketicilere verdiği zararların engellenmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak da, başını TMMOBEMO'nun çekeceği bir takım yeni ve somut oluşumlara ihtiyaç vardır. Bu çerçevede en geniş ve yaygın katılımlı bir "Ulusal Enerji Konseyi" ve bu konseyden oluşturulacak olan, ABD'de, Avrupa'da giderek yaygınlaşmaya başlayan,"Elektrik Tüketicileri Konseyi" hemen kurulmalıdır.

Tarihten Ders Almalıyız; Aliğa, Akkuyu ve Diğerleri...

Özellikle TMMOB, yöre halkı ve çevrecilerin yoğun mücadeleleri sonucunda iptal edilen projelerden; 1990'ların başında Uluslararası boyutu da olan Aliğa Termik Santrali, 2000'li yıllarda Akkuyu Nükleer Santrali, Trabzon, Amasra ve Dalaman Mobil Santrali, yine aynı akibete uğrayacakları şimdiden belli olan Hasankeyf ve Fırtına Deresi Hidroelektrik Santrali bahsettiğimiz yanlış projelerden sadece birkaçıdır. EMO ve çevrecilerin karşı duruşlarıyla yapılamayan/vazgeçilen bu projeler sayesinde güzel ülkemiz; bir daha asla geri dönülemeyecek son derece vahim yanlış enerji politikalarından, büyük yolsuzluklardan, yeni borç tuzaklarından, muhtemel çevre felaketlerinden kurtulmuştur. Ancak daha önceleri hiçbir enerji planlamasında yer almadığı halde, yalnızca politik ve rant amaçlı yapılmış olan Yatağan Termik Santrali, AfşinElbistan Termik Santrali, bütün çabalara karşı engellenememiş olan Gökova Termik Santrali, Aktaş ve Çukurova özelleştirmeleri vd.nin; ülkemize, çevreye, yöre insanlarına ve ekonomimize verdiği zararlar kamuoyunca bilinmekte ve maalesef halen de devam etmektedir. "Beyaz Enerji Davası" henüz sonuçlan(dırıl)mamış da olsa; EMO ve çevrecilerin ne kadar haklı olduklarını, aslında çevrecileri; "ülkenin kalkınmasını istemeyen vatan hainleri" olarak itham eden ve sürekli olarak; "VatanMilletSakarya" edebiyatıyla; "35 tane nükleer santral, 510 tane termik ve mobil santral kurulmasına çalışan" lobilerin, bürokratların, teknokratların ve siyasilerin "yolsuzluklarını" şimdiden ortaya çıkarmıştır. Bu santralleri ve yatırımları; "ülke için mi" yoksa "kendileri için mi" istedikleri çok net olarak belli olmuştur. "Beyaz Enerji Operasyonu" ile düğmeye basılan, ancak mevcut hükümetçe "sulandırılan" bu hayati dava muhakkak sonuna kadar götürülmeli ve siyasi sorumluları dahil olmak üzere yapılan tüm yolsuzluklar, suistimaller ve yanlışlıklar açığa çıkarılmalıdır. Ancak görünen o ki; sorumlu siyasiler, yalnızca birkaç bürokrati harcayarak, buzdağının altında kalan siyasetçişadamiteknokrat "şeytan üçgenini" ortaya çıkarmamaya çalışmaktadırlar. "Savcılık İddianamesinde" ve "Askeri Fezlekede" bahsi geçen yolsuzluk, rüşvet iddiaları; yapılanların, bilinenlerin çok az bir kısmıdır. Son 20 yılda yapılmış ve devam eden tüm enerji ihaleleri, devirler ve özelleştirmeler incelenecek olursa, ülkemizin 30 milyar dolar civarında olduğu söylenen banka batıklarından çok daha fazla, belki de 5060 milyar dolarlık bir batağa sürüklenmiş olduğu açığa çıkacaktır. Bunların trajik sonuçları acı bir şekilde Türkiye'de her alanda yaşanmaya başlanmış, maalesef önümüzdeki 510 yılda çok ciddi bir "enerji sorunu" ve dolayısıyla bundan kaynaklanacak daha büyük ekonomik felaketler ülkemizi beklemektedir. Bu nedenle ülkemiz ve bizler açısından "Beyaz Enerji Operasyonu ve Davası"nın tüm gerçekleri ortaya sermesi son şansımızdır; ya bütün yolsuzluklar bir bir sonuna kadar, bütün sorumlularıyla açığa çıkarılacak ve iyice "dibe vurmuş" ülkemiz daha sağlıklı bir şekilde yeniden inşa edilecek ya da "dibin de dibi" vardır diyerek, bir daha kendi ayakları üzerinde duramayacak ve bu gemi batacaaktır.

"Ulusal Enerji Konseyi" ...

EMO olarak; "biz daha önce söylemiştik!", "biz haklıydık!" demek; hem bu ülkeye, hem de bizlere artık bir şey kazandırmamaktadır kazandırmayacaktır. Çünkü yapılan her yanlışlığın bedelini; bizler ve çocuklarımız da dahil, tüm ülke sürekli olarak ödemekteyiz. Bu nedenle, bünyesinde her siyasi görüşten on binlerce üyesi olan, çok farklı kamuözel sektörlerde çalışan ve farklı uzmanlıkları olan mühendislerin yer aldığı Elektrik Mühendisleri Odası; hem kamu kurumu niteliğinde bir kuruluş oluşu, hem de ülkemizin önde gelen sivil toplum kuruluşlarından TMMOB'in etkin bir üyesi olarak, ülke enerji politikasında artık "doğrudan" söz sahibi olmalıdır. En önemlisi de, devlet ile sivil toplum arasında yönlendirici olmalı, gerekli koordinasyonu sağlamalıdır. Bu amaca yönelik olarak özellikle TMMOBEMO'nun, KESK Enerji Yapı Yol Sen'in ve TÜRK İŞTES İŞ'in başını çektiği, organizasyonunda yer aldığı, devlet kurumlarını ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, tamamen özerk; "ULUSAL ENERJİ KONSEYİ" kurulmalıdır. Önerilen "Ulusal Enerji Konseyi"; halen mevcut "Enerji Piyasası Üst Kurulu", arada bir gerçekleştirilen "Enerji Şuraları", "DEK Türkiye Enerji Toplantıları", "Enerji Kongreleri"nden bambaşka bir "karakter" ve "misyon" barındıran, esas itibarıyla "ulusal onay ve konsensus" oluşturma amacını taşıyan yeni bir oluşum olacaktır. Bu oluşum; ilgili Bakanlıklar ve Kamu Kurumlarından tutun da, Üniversiteler, TMMOB, Tabipler Odası, Barolar, Sendikalar, Ziraatçılar, Turizmciler, Sanayi ve Ticaret Odaları, Yerel Yönetimler, Çevre Kuruluşları, STK, yöre yurttaşlarını kapsayacak ve kısa vadede alınacak tüm enerji yatırım kararları, enerji planlamaları; kapalı kapılar arkasında değil, azami "Ulusal Enerji Konseyi" tercihlerine göre yapılacaktır. Aksi takdirde, hem ülkemiz ve ekonomimiz, hem de doğal çevremiz büyük zararlar görmeye devam edecektir. Bu "proje" şu anda; küçük ölçekte hem medyada, hem de mecliste bazı milletvekilleri arasından taraftar bulmaya başlamıştır. Bu oluşumu, EMO öncülük yaparak başlatabilir ve gerçekleştirebilir.

"Elektrik Tüketicileri Konseyi"...

Konuyla ilgili Akademisyenlerden, EMO'na; Ankara Ticaret Odası'ndan, çevreci kuruluşlara; Tüketici Hakları Derneği'nden TESİŞ Sendikası'na; kısacası elektrik üreticisinden tüketicisine kadar tüm kesimlerce yapılan itirazlara rağmen 20.02.2001 tarihinde Meclis'te kabul edilen "Elektrik Piyasası Kanunu", daha sonra kabul edilen "Doğalgaz Piyasası Kanunu", yasası hazırlanmakta olan "Petrol Piyasası Kanunu"; ülkemizde ciddi sorunlar yaratacaktır. Daha önce bu kanuna benzer uygulamalar yapan ABD Kaliforniya Eyaleti ve İngiltere'de çok büyük sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle Kaliforniya'da şu sıralarda bu uygulamadan geri dönmek için çareler aranmaktadır. Kendi elektriğini üretebilen ve çok büyük miktarda elektrik tüketen (asgari 9.000.000. Kwh/yıl) sanayiciler (serbest tüketiciler) dışında kalan tüm elektrik tüketicisi kesimler ve ülkemizin geleceği, "Elektrik Piyasası Kanunu"ndan olumsuz etkilenecektir. "Elektrik Piyasası Kanunu" ve yine bu kanunu denetlemek üzere "mevcut" siyasetler tarafından oluşturulacak olan "Enerji Piyasası Üst Kurulu"na ilişkin bütün itiraz noktaları EMO olarak; hem kamuoyuna, hem de ilgili makamlara iletilmiş, ayrıca Elektrik Mühendisliği Dergisi'nde bir kaç kez detaylı olarak aktarılmıştır. Bu nedenle ve yazımızı da uzatmamak amacıyla, "Elektrik Piyasası Kanunu"nun; yalnızca ve özellikle çevre tüketicisi hakları boyutuyla yaratacağı olumsuzluklarına kısaca değinmeye çalışacağız.

"Elektrik Piyasası Kanunu"nun geçici 4. maddesinde yapılan bir değişiklik; "Kamuya ait elektrik enerjisi üretim ve dağıtım tesislerinden işletme hakları devri öngörülenlerden devir işlemlerini 30 Haziran 2001'e (son olarak Ekim 2001 'e uzatıldı. A.K.) kadar tamamlananlardan, çevre kirliliğini önleyici tesisleri TEAŞ tarafından yapılanların bitirilmesi ve çevre mevzuatı açısından gerekli izinlerin alınması için" devir tarihinden itibaren iki süre tanındı. Değişiklikle; "Bu süre zarfında, söz konusu tesislerdeki elektrik üretim faaliyeti bu gerekçeyle" durdurulamayacak. Bundan böyle mahkemeler, çevre kirliliğine yol açan santralleri kapatamayacak. Bu konuda yurttaşların, çevrecilerin ve sivil toplum örgütlerinin talepleri de, şikayetleri de artık dikkate alınmayacak. Yani "Devlet"; yurttaşlarını "Elektrik Piyasası Kanunu" ile artık "resmen" zehirleyebilecek.

Yine bu kanunla; yenilenebilir ve alternatif temiz enerji kaynaklarının yatırım ve rekabet şansı tamamen ortadan kalkmakta, yalnızca mevcut fosil yakıtlı santrallere şans tanınmaktadır. Başta küçük ölçekli hidroelektrik santraller olmak üzere, rüzgar, güneş, biyomas, jeotermal gibi çevreci enerji yatırımlarına, krediler, teşvikler ve sübvansiyonlar kaldırılmakta, piyasada rekabet şansı

tanınmamaktadır. Oysa birçok Avrupa ülkesinde ve ABD'de bu tür yenilenebilir enerji kaynakları devlet tarafından bızatıhi desteklenmekte ve teşvik edilmektedir. Ayrıca, yine bir çok gelişmiş ülkede örgütlenmiş olan elektrik tüketicileri; alternatif enerji kaynaklarının kullanılmasıyaygınlaşması için "gönüllü yeşil enerji vergisi" ödeyerek, yenilenebilir enerji kaynaklarını tercih etmektedirler.

"Serbest Tüketiciler" dışında kalan bireysel tüketiciler ve küçükorta ölçekli elektrik tüketicisi olan kuruluşlar; herhangi bir haksızlık durumunda, kötü hizmet ve servis aldıklarında, elektrik kesintisinden kaynaklı yaşadıkları sıkıntılarda, aşırı fiyat artışlarında seslerini duyurabilecekleri, muhatap alınacakları, şikayet edebilecekleri, kısacası haklarını arayabilecekleri bir makam bulamayacaklardır. Tamamen Dünya Bankası ve Uluslararası büyük firma ve yatırımcıların düzenlediği bu yasa karşısında "tüketici hakları" ve bununla ilgili itirazlar, başvurulacak mahkemeler konusunda; Ülkemiz Mahkemeleri ve Danıştay devre dışı bırakılmakta, "Tahkim Yasaları" uyarınca, uluslararası tahkime gidilmekte ve burada da dev enerji firmaları hep haklı çıkarılmaktadırlar. "Elektrik Piyasası Kanunu" milyonlarca tüketiciyi kollayan bir yasadan çok, "Toptan ve Perakende Elektrik Satıcıları"nı ve az sayıda "Serbest Tüketicileri" kollayan bir yasadır.

"Enerji Piyasası Üst Kurulu" ile "Toptan ve Perakende Satış Şirketleri" arasında yapılan fiyat anlaşmalarında hiçbir şekilde "temsil" edilmeyen ama bu uygulamadan doğrudan etkilenen milyonlarca "Serbest Olmayan Tüketici"nin haklarını korumak, kollamak ülkemizde de kaçınılmaz olacaktır. Bu amaca yönelik olarak, her türlü tüketici konusuyla ilgilenen mevcut tüketici derneklerinin yanısıra, her elektrik dağıtım şirketinin hizmet verdiği farklı bölgelerde, yalnızca bu hizmeti alanların yer aldığı ve "amacıilgi alanı"; daha temiz, çevreyle uyumlu, ucuz, yeterli, kesintisiz, verimli, kaliteli elektrik elde etmek ve kullanmak olan yeni oluşumlarabirliklerekooperatiflere ihtiyaç duyulacaktır. Bir sitede, semtte ve/ya şehirde yaşayan binlerce "Serbest Olmayan Tüketici", kooperatiflerde bir araya gelerek, yüksek miktarda elektrik kullanan "Serbest Tüketici" statüsüne kavuşup; "Toptan ve Perakende Satış Şirketleri" ile pazarlık yapabilecek, istedikleri firmadan, tercih ettikleri elektrik enerjisi santralinden elektrik satın alabileceklerdir. Farklı bölgelerdeki "elektrik tüketicileri dernekleri"nin bir araya gelerek konfederasyon şeklinde oluşturacağı "Elektrik Tüketicileri Konseyi"; "Enerji Piyasası Üst Kurulu"nun müşteri olarak doğrudan "muhatap" alacağı, ülke elektrik enerjisi politikalarının da genel olarak şekilleneceği (kaynak, çeşit, fiyat, kalite, servis, yaptırımlar, haklar vd.), çıkan sonuçlara ve eğilimlere göre ulusal çapta kampanyaların, boykotların ve ciddi yaptırımların hayata geçirileceği etkingüçlü bir sivil toplum kuruluşu olacaktır. Aynı zamanda da, tüm yurt çapında elektrik tüketicilerine yol gösteren, danışmanlık hizmeti veren, piyasadaki rekabeti tüketiciler lehine çeviren bir görevi de üstlenecektir.

Özellikle İngiltere'de, bu kanundan olumsuz etkilenen 23 milyon elektrik kullanıcısı; her özelleştirme bölgesinde hemen örgütlenmiş ve büyük bir sivil toplumbaskı gücü oluşturmuştur. Toplam 14 adet "Elektrik Tüketicileri Derneği", daha sonra bir araya gelerek oluşturdukları "Elektrik Tüketicileri Konseyi" sayesinde; ülkedeki elektrik birim fiyatlarını ucuzlatmaya çalışmış, elektrik hizmet kalitesi, verimlilik, tasarruf artırılmış ve alternatif, yenilenebilir, temiz enerji kaynaklarının desteklenmesi gerçekleştirilmiştir. Yine ABD kurulmuş olan CITIZENS' Electric Company (Yurttaşların Elektrik Şirketi); 5393 adet ev, 1108 adet ticarethane ve 35 adet endüstriyel tüketicinin bir araya gelmesi ve yıllık satın aldıkları 162,534,000 kWh elektrik miktarıyla; firmaları dize getiren çok büyük bir sivil toplum ve tüketici gücü olmuştur.

Hep Şikayet Değil, Artık Çok Geç Olmadan Birşeyler Yapmalıyız...

Türkiye; bu yılın başlarında "En İyi Borçlanan Ülke" seçildi. Ödülünü de, "komedyen" bir sunucunun elinden Fransa'da resmi olarak aldı. Ülkemiz "yolsuzlukta"; Çin, Rusya ve Endonezya'nın arkasından dünya dördüncüsü oldu. "Türk Lirası"; dünyanın en çok değer kaybeden parası konumunda. Yaşadığımız "kronik" krizi anlatmaya gerek yok...

Bu ülkede yaşayanları kaile almayan, ulusal onurumuzla oynayan, bir nevi bizlere "kunta kinte"

muamelesi yapanları ve yalnızca USA, IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliđi tarafından ÷lkemize biçilen üniformaya uygun olarak hazırlanan bütün bu enerji politikalarını tartışmak ve alınacak kararlarda; yurttaşlar olarak (zaten en doğal hakkımız olan) artık "söz sahibi" olmak istiyoruz. Bu nedenle, bütün bu kararlardan etkilenecek tüm ÷lke yurttaşlarının hangi siyasi görüşten, dini ve etnik kökenden, meslek örgütünden, dernekten olursa olsun, ortak paydası; "kayıtsızkoşulsuz yalnızca ÷lkesini, doğayı ve insanları sevmek" olan yeni bir ulusal ahlakıdayanışmayı harekete geçirmeyi ve bu çerçevede bir arada olabilmeyi becerebilmeliyiz. Düşündüğümüz bu oluşumların içinde ulusalyerel bütün güçlerin yer alması, ÷lkemiz insanların Mecliste'ki mevcut siyasi yapıdan umudunu artık iyice kestiği bir zamanda; yeni bir "Kuvayi Milliye Ruhu", "Sivil Toplumsal Güç", "Parlamento Dışı Muhalefet" oluşturmanın da bir aracı olabilecektir.